

УДК 378.02:37

Тарас Васильович БУНЄЄВ,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри тактики прикордонної служби факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті проаналізовано погляди педагогів щодо сутності та змісту візуальних засобів навчання. Розглянуто класифікацію візуальних засобів навчання. Автором також представлено характеристику інтерактивної дошки та мультимедіа-проектора як одного із сучасних візуальних засобів навчання у вищих військових навчальних закладах. Особливу увагу автор приділив особливостям використання комплексу мультимедійного обладнання викладачем під час проведення занять.

Ключові слова: *візуальні засоби навчання, викладач, інтерактивна дошка, курсанти, мультимедіа-проектор.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Науково-технічний прогрес та сучасна педагогічна наука, забезпечуючи викладачів найновішими методиками і технічними засобами подачі навчального матеріалу, вимагають від них постійної самоосвіти та зусиль щодо вдосконалення педагогічної майстерності як однієї з найвагоміших умов забезпечення належного рівня підготовки різних спеціалістів.

У педагогічній науці ведуться постійні дискусії з питань форм і методів викладання матеріалу, а також умілого використання різних візуальних засобів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ).

© Бунєєв Т. В.

№ 4(73)

2 0 1 4

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу останніх досліджень показують, що методика використання засобів навчання при проведенні різних видів занять у вищій школі розробляли: Р. Гуревич [1], С. Максимюк [2], А. Мальцев [3], Н. Мойсеюк [4], Н. Мороз [5], Б. Олексієнко [6], А. Філіпов [7], В. Ягупов [8]. Але не в повному обсязі досліджено особливості використання таких візуальних засобів навчання у ВВНЗ, як інтерактивна дошка та мультимедіа-проектор.

Метою статті є дослідити особливості використання візуальних засобів навчання у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні погляди щодо визначення візуальних засобів навчання. У педагогічному словнику М. Ярмаченка подано таке визначення засобів навчання – це різноманітні матеріали і знаряддя навчального процесу, завдяки яким більш успішно і за короткий час досягаються визначені цілі навчання [9].

На думку К. Ушинського, принцип наочності у викладанні обумовлений характером процесу пізнання, його щаблями від почуттєвого, конкретного сприйняття до абстрактного мислення, й від нього до практики. У наочності дається конкретний матеріал, на основі якого утворюються у того, кого навчають, абстрактні поняття й узагальнення. Сутність наочного навчання полягає в тому, щоб на кожному етапі навчання забезпечити зв'язок між конкретним і абстрактним [10].

Н. Мойсеюк визначає, що до засобів навчання належать: підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби навчання (ТЗН), обладнання, станки, навчальні кабінети, лабораторії та інші засоби масової комунікації, а також об'єкти і споруди [4, с. 339].

Р. Гуревич [1] та С. Максимюк [2] до візуальних засобів навчання відносять: схеми, діаграми, малюнки, картини, репродукції, креслення, фотографії, карти, різні технічні засоби навчання.

На думку Б. Олексієнка [6], А. Філіпова [7] та В. Ягупова [8], до візуальних засобів навчання у ВВНЗ належать: навчальні плакати, схеми, діаграми, навчальні відеофільми, інтерактивні дошки та мультимедіа-проектор та ін.

Результати аналізу педагогічної літератури свідчать, що більшість науковців поділяють засоби навчання на прості та складні. До простих засобів навчання належать: словесні: (підручники, навчальні посібники); візуальні засоби (реальні предмети, моделі, картини). До складних засобів навчання зараховано: механічні візуальні пристрої (діаскопи, мікроскопи, кодоскопи та інші); аудіозасоби (програвачі, магнітофони, радіо); аудіовізуальні: (телебачення, відео, інтерактивна дошка та мультимедіа-проектор); засоби, які автоматизують процес навчання (лінгвістичні кабінети, комп'ютери, інформаційні системи, телекомунікаційні мережі).

Особливості використання більшості візуальних засобів навчання детально досліджено провідними педагогами. Особливий інтерес сьогодні представляє використання сучасних візуальних засобів навчання: інтерактивної дошки та мультимедіа-проектора. Ці два візуальних засоби навчання сьогодні достатньо активно використовуються у ВВНЗ, оскільки відповідають сучасним реаліям навчання у вищій школі та складають разом комплекс мультимедійного обладнання.

Використання мультимедійного проектора та комп'ютера (ноутбука) дозволяє покращити методику викладання навчального матеріалу. Мультимедійний проектор дозволяє використовувати PowerPoint-презентації, що дає можливість замінити класну дошку з крейдою, і фліп-чарт із фло-мастерами, і плакати та інші наочні приладдя.

PowerPoint-презентації – це сучасний засіб ефективного й результативного навчання – він надзвичайно розширює методичні можливості викладача, бо значно полегшує курсантам сприйняття нової інформації через найвищий рівень наочності.

PowerPoint-презентація дозволить утримувати впродовж всього заняття послідовність викладу теми. PowerPoint-презентація не дозволить викладачу забути щось важливе чи пропустити якусь ключову думку – бо він сам зазначає у презентації найважливіші моменти й акценти. PowerPoint-презентація – річ універсальна: її можна легко вдосконалювати, поповнювати, копіювати тощо. Загалом кажучи, переваги мультимедіа-презентації – це: “наочність і зручність” [1].

Інтерактивна дошка (від англ. Interactive WhiteBoard — “інтерактивна біла дошка”) – це гнучкий інструмент, що поєднує в собі простоту звичайної маркерної дошки з можливостями комп’ютера [3]. У комбінації з мультимедійним проектором стає великим інтерактивним екраном, одним дотиком руки до поверхні якого можна відкрити будь-який комп’ютерний додаток або сторінку в Інтернеті й демонструвати потрібну інформацію або просто малювати. Усе, що намальовано або написано, програмне забезпечення інтерактивної дошки дає змогу зберегти у вигляді комп’ютерних файлів, роздрукувати, надіслати електронною поштою, навіть зберегти у вигляді Web-сторінок і розмістити їх в Інтернеті.

Особливості використання інтерактивної дошки полягають у тому, що вона надає унікальні можливості для творчої роботи як викладача, так і курсанта. Спеціальне програмне забезпечення дозволяє працювати з текстами і об’єктами, аудіо- і відеоматеріалами, Internet-ресурсами, робити записи від руки прямо поверх відкритих документів і зберігати інформацію.

Інтерактивна дошка дозволяє відійти від привнесеної комп’ютерної культури чисто презентаційної форми подання матеріалу, економить час заняття за рахунок відмови від конспектування. Курсанти після закінчення заняття можуть отримати файл з його записом, який можна проглянути на персональних комп’ютерах в години самостійної підготовки. Інтерактивна дошка підвищує ефективність подання матеріалу.

Як показує досвід проведення занять, найбільші труднощі у викладачів виникають під час впровадження методики використання інтерактивної дошки до навчального процесу, а також відносно вмілого та правильного її використання. Більшість викладачів не готові до роботи з інтерактивною дошкою та не вміють створювати електронного варіанта навчального матеріалу.

Для того щоб ефективно використовувалась інтерактивна дошка під час занять, викладачу потрібно приділити певний час для підготовки. Для цього він відповідно до мети заняття визначає завдання, продумує на них етапи заняття, порядок використання інструментів інтерактивної дошки, складає презентаційну програму.

Під час підготовки заняття з використанням інтерактивної дошки необхідно дотримуватися певної послідовності відбору інформації, а саме:

зміст, глибина і обсяг навчальної інформації з урахуванням можливості засвоєння цієї інформації курсантами. Під час використання інтерактивної дошки обов'язково створювати єдиний потік інформації і подавати її в зрозумілій курсантам логічній послідовності.

Отже, результати проведеного аналізу дозволяють зафіксувати такі особливості використання інтерактивної дошки та мультимедійного проектора як єдиного комплексу мультимедійного обладнання у навчально-виховному процесі ВВНЗ:

по-перше, використання мультимедійного проектора під час проведення занять дозволяє розширити методичні можливості викладача через значне полегшення курсантам сприйняття нової інформації, дає викладачу можливості щодо оформлення та наповнення слайдів текстом, фотографіями, малюнками, схемами, таблицями, а також дозволяє дивитися невеликі відеоматеріали і фільми та оформлювати звукове та музичне супроводження кожного слайду. Використання мультимедійного проектора вносить певні зміни до методики використання візуальних засобів, це стосується кількості слайдів, що можуть використовуватись під час заняття. Кількість слайдів не повинна бути більше 8–12 (якщо немає кінофрагментів або відтворених звукозаписів);

по-друге, заняття з використанням мультимедійного проектора не повинно зводитися до читання курсантами та викладачем написів на слайдах або перегляду відеоматеріалів і фільмів. Викладач повинен викладати навчальний матеріал, а слайди на екрані мають лише ілюструвати і аргументувати думку викладача;

по-третє увага курсантів повинна бути зосереджена на викладачі, а не на слайдах. Якщо ж увага курсантів цілком зосередилася на екрані, а викладача ніхто не слухає – це означає, що слайди містять занадто багато інформації;

по-четверте, інтерактивна дошка у поєднанні з мультимедіа-проектором та ноутбуком або комп'ютером, підключеним до Інтернету, складає комплекс мультимедійного обладнання та надає унікальні можливості для роботи і творчості як викладача, так і курсанта. Спеціальне програмне забезпечення дозволяє працювати з текстами і об'єктами, аудіо- і відеоматеріалами, Інтернет-ресурсами, що дає можливість курсантам краще засвоїти навчальний матеріал;

по-п'яте, більшість викладачів ВВНЗ не готові до роботи з комплексом мультимедійного обладнання та не вміють створювати електронний варіант навчального матеріалу;

по-шосте, для ефективного використання комплексу мультимедійного обладнання під час занять викладачу потрібно завчасно підготувати програмне забезпечення (слайди).

Висновок. Зважаючи на обставини, продиктовані сучасними умовами, необхідно збільшувати обсяги використання викладачами та курсантами комплексу мультимедійного обладнання. Використання подібного інноваційного обладнання допомагає ефективно використовувати відведений для проведення занять час і збільшити ефективність освіти в цілому.

Перспективи подальшого дослідження полягають в розробці методичних рекомендацій викладачам у ВВНЗ щодо використання комплексу мультимедійного обладнання.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : монографія / за ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища шк., 1998. – 229 с.
2. Максимюк С. П. Педагогіка : навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К. : Кондор, 2009. – 670 с.
3. Мальцев А. Ю. Методика розробки і проведення занять з використанням інтерактивної дошки / А. Ю. Мальцев // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 листопада 2011 р., Хмельницький). – Хмельницький : НАДПСУ, 2011. – С. 270.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – 5-те видання, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
5. Мороз Н. В. Використання мультимедійних засобів навчання на заняттях курсу з інтенсивного вивчення англійської мови / Н. В. Мороз // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : III Всеукраїнська науково-практична конференція (19.11.2010). – Хмельницький, 2010. – С. 141–142.
6. Олексієнко Б. М. Викладач військової академії : підручник / Б. М. Олексієнко. – Хмельницький : Видавництво НАПВУ, 1997. – 184 с.

7. Філіпов А. Ф. Основи військової педагогіки : дидактичні матеріали / А. Ф. Філіпов. – Хмельницький : Видавництво НАПВУ, 2003. – 68 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
9. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
10. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. Т. 2 / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1988. – С. 34–35.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.

Стаття надійшла до редакції 6.10.2014.

Бунеев Т. В. Особенности использования визуальных средств обучения в высших военных учебных заведениях

В статье проанализированы взгляды педагогов относительно сущности и содержания визуальных средств обучения. Рассмотрена классификация визуальных средств обучения. Автором также представлена характеристика интерактивной доски и мультимедиа-проектора как одного из современных визуальных средств обучения в высших военных учебных заведениях. Особое внимание автор уделил особенностям использования комплекса мультимедийного оборудования преподавателем во время проведения занятий.

Ключевые слова: *визуальные средства обучения, преподаватель, интерактивная доска, курсанты, мультимедиа-проектор.*

Buneev T. V. Features of usage of visual learning tools at higher military educational institutions

The article analyzes the views of teachers about the nature and content of visual teaching means. Classification of visual teaching means is presented. The author also presents a description of the interactive whiteboard and multimedia projector contemporary visual learning tools at higher military educational institutions. Special attention is paid to the features of the use of interactive whiteboards and multimedia projector as single complex multimedia equipment in the educational process of higher military educational institutions:

firstly, use of multimedia projector during practice allows to expand the methodological possibilities of the teacher through a significant improvement in the cadets perception of new information, gives the teacher the ability to design and fill slides with text, photos, drawings, diagrams, tables, and allows to watch not large videos and movies, and make sound and music for each slide. Usage of a multimedia projector and a few changes in methodology within visual means applies to the number of slides that can be used during class time. The number of slides should not exceed 8–12 (if no movies or reproduced sound recordings);

secondly, during the classes while using multimedia projector it should not be reading by the cadets and the teacher or writing on the slides or video and movies. The teacher should present the educational material, and slides on the screen are only to illustrate and substantiate the opinion of the teacher;

thirdly, cadets' attention should be focused on the teacher and not on the slides. If the attention of the cadets is fully focused on the screen, and a teacher is not listened to – this means that the slides contain too much information;

fourth, the interactive whiteboard in combination with multimedia projector and laptop or computer connected to the Internet, are the complex of multimedia equipment and provide unique opportunities for work and creativity as to the teacher as to the cadet. Special software allows you to work with texts and objects, audio and video materials, online resources that enable cadets to learn the course material better;

fifthly, most of the teachers of the higher military educational institutions are not ready to work with complex multimedia equipment and do not know how to create an electronic version of the training material;

sixthly, for the effective use of multimedia equipment in the classroom the teacher needs to prepare software (slides) beforehand.

Due to circumstances dictated by the current conditions, it is necessary to increase the use of teachers and cadets of complex multimedia equipment. The use of such innovative equipment helps to use designated class time and increase the efficiency of education in general.

Keywords: *visual learning tools, teacher, interactive whiteboard, cadets, multimedia projector.*